

Atatürk Araştırma Merkezinden Haberler

Hüseyin TOSUN*

Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılâplarını bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak, yaymak ve bu konularda yayımlar yapmak amacıyla kurulmuş olan Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, kuruluş amaçları doğrultusunda, faaliyet alanına giren konularda; başta valilikler olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği çerçevesinde ulusal ve uluslar arası kongre, sempozyum, panel, çalıştay, konferans, vb. bilimsel ve kültürel etkinlikler gerçekleştirmiş yeni kitaplar yayınlamıştır.

2010 yılında; *Eğitici personel talepleri doğrultusunda*; Tema Vakfı, Başbakanlık, Hazine Müsteşarlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı, vb. kurumların kariyer meslek gurupları için düzenledikleri eğitim programı çerçevesinde *Atatürk İlke ve inkılâpları dersinin* verilmesi yönünde *14 Eğitim Programı* düzenlenmiştir.

18 Mart Çanakkale Zaferi, 82.Yıldönümünde Harf İnkılabı, Cumhuriyetin kazanımları v.b. konularda 6 adet Konferans düzenlenmiştir.

Merkezimiz ve Sakarya Valiliği işbirliğinde; *Ölümünün 42.Yılında Ali Fuat Cebesoy*, Merkezimiz ve Çağ Üniversitesi Rektörlüğü işbirliğinde; *67.Yıldönümünde İnönü-Churchill Gizli Barış Görüşmeleri*, Merkezimiz ve Giresun Üniversitesi işbirliğinde; *18 Mart Çanakkale Zaferi*, Merkezimiz ve Makedonya Ankara Büyükelçiliği işbirliğinde; *Türkiye – Makedonya İlişkileri*, Merkezimiz ve Marmara Üniversitesi Osmanlı Araştırmaları Müdürlüğü işbirliğinde *Osmanlı'dan Cumhuriyete Milli Egemenlik Düşüncesinin Gelişimi*, Merkezimiz ve Artvin Valiliği işbirliğinde; *Doğu Karadeniz Bölgesindeki Türk Tarihi, Kültürü*, Merkezimiz ve Pozantı Belediye Baş-

* Atatürk Araştırma Merkezi uzmanı

kanlığı işbirliğinde; *Atatürk'ün Pozantı'ya Gelişi ve Pozantı Kongresi'nin 90.Yılı*, Merkezimiz ve Ankara Sivaslı Dernekler Federasyonu işbirliğinde; *Çeşitli Yönleriyle Sivas Kongresi* konulu 7 adet panel gerçekleştirilmiştir.

Merkezimiz, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı ve Rusya Federasyonu Büyükelçiliği işbirliği ile iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin başlamasının 90.yılında, iki ülkenin bilim insanlarını bir araya getirerek, Türkiye ve Rusya arasındaki siyasi, askeri, diplomatik, ekonomik ve kültürel ilişkileri, *Atatürk'ten Soğuk savaş Dönemine Türk Rus İlişkileri* ve *Soğuk savaştan Günümüze Türk-Rus İlişkileri* olarak Türkiye'de ve Rusya'da olmak üzere iki uluslar arası çalıştay gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili fotoğraf sergisi ve bir belgesel hazırlanmıştır.

Türkiye ve Balkan ülkeleri arasında her alanda dostluk, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla, Merkezimiz ile İstanbul Üniversitesi'nin işbirliğinde ve *Dışişleri Bakanlığı'nın* desteğiyle 20 Mayıs 2010'da İstanbul'da *Türkiye ve Balkanlar Dostluk ve İşbirliği uluslar arası Sempozyumu*, Merkezimiz, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Irak Büyükelçiliği Kültür Ataşeliğinin işbirliğiyle "*Türkiye Irak İlişkileri Tarihi ve Geleceğe Yönelik Açılımlar*" konulu 2 uluslar arası sempozyum düzenlenmiştir.

Merkezimiz ve Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü işbirliğinde 27 Ekim 2010 tarihinde Ankara'da *Türkiye'de Cumhuriyet Politikaları Sempozyumu*, Merkezimiz ve Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi Enstitüsü işbirliğinde *Cumhuriyetin 87.Yılında Anayasa ve Dış Politika Tartışmaları* konulu 2 ulusal sempozyum düzenlenmiştir. Bu şekilde toplam 34 bilimsel ve kültürel etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Yine Merkezimizin faaliyet alanına giren konularda radyo ve televizyon programları ile yerel ve ulusal gazetelere ve dergilere Merkezimiz başkanı tarafından mülakatlar verilmiş ve Milli Mücadele, Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi konuları içinde yer alan bazı önemli olayların yıldönümleri nedeniyle yapılan rad-

yo programlarına katılım sağlanmış, devlet yöneticilerinin istediği konularda araştırma raporları, konuşma metinleri hazırlanarak ilgililere ulaştırılmıştır.

2010 yılında Merkezimize yayınlanması talebiyle 27 çalışma teslim edilmiştir. Daha önceki yıllardan kalanlarla birlikte 61 adet eserin ve 1 adet belgeselin incelenmesi tamamlanmıştır. İncelenmesi tamamlanan eserlerden ilk basım olan 20 adet yeni yayın 9 adet tıpkı basım olmak üzere 29 adet yayın yapılmıştır. Bunların toplam baskı sayısı ise yaklaşık 40000 adettir. Basım aşamasında ise 37 adet eser bulunmaktadır.

Merkezimiz süreli yayını Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi'nde yayınlanmak üzere toplam 58 adet makale teslim edilmiştir. Bu makalelerin tamamı incelenmeye alınmıştır. Çift hakem incelemesi sonucunda 13 adedi yayınlanmaya değer bulunmuştur.

Merkezin yayınlarından 11952 adedi çeşitli kişi ve kurumlardan gelen talepler doğrultusunda ücretsiz dağıtımını yapılmıştır.

2010 yılı içerisinde düzenlenen bilimsel ve kültürel etkinlikler ile yeni yayınların bazıları hakkında aşağıda daha ayrıntılı bilgi verilmektedir.

BİLİMSEL VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER

Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri

(14-15 Mayıs 2010)

Atatürk ve onun en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyeti ve Türk kültürü hakkında bilimsel çalışmalar yapmak, yaptırmak ve yapılanlara katkı sağlayarak sonuçlarını yaymak misyonuna sahip olan Atatürk Araştırma Merkezi ve Atatürk Kültür Merkezi, Rusya Federasyonu Büyükelçiliğinin de desteği ile Türk-Rus ilişkilerini bilimsel zeminlerde ele alarak ilişkilerimizin güçlü ve zayıf yönlerini, problemlerini ve avantajlarını ortaya koymak amacıyla 14-15 Mayıs 2010 tarihlerinde Ankara'da *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri Çalıştayı* düzenledi. Milli Kütüphane Konferans

Salonu'nda gerçekleştirilen çalıştay saat 10.00'da saygı duruşu ve Mili marşların okunuşu ile başladı. Daha sonra açılış konuşmalarına geçildi. Açılış Konuşmalarını Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Cezmi ERASLAN, Rusya Federasyonu Türkiye Büyük Elçisi Viladimir İVАНOVSKY, Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçisi Halil AKINCI yaptılar. Daha sonra Türk-Rus İlişkileri Belgeseli gösterimi yapıldı. Arkasından Türkiye ve Rusya'nın ilişkilerinin tarihi arka planının bilimsel zeminde ortaya konulacağı oturumlara geçildi.

Prof.Dr. Ali BİRİNCİ – Dr.A.VİTOL'un birlikte yönettikleri birinci oturumda; Rusya Büyükelçiliğinden Prof.Dr.A.Alexander KOLESNİKOV *Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkilerinin Araştırılmasında Metot ve Historiyografi Sorunları*, Atatürk Üniversitesinden Prof.Dr.Selami KILIÇ *Türk-Rus İlişkilerinin Doğuşu: Brest Litovsk Antlaşması*, Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Enstitüsünden Seregei KARİTSKİY *Türk-Rus Diplomatik İlişkilerinin Kuruluşu*, Uludağ Üniversitesinden Prof.Dr.Saime YÜCEER *Atatürk Dönemi (1919-1938) Türk-Rus İlişkilerinin Siyasi Boyutu*, Kırgız-Rus Üniversitesinden Dr.Alexander PİLÖV *Enver Paşa ve 1920-*

30'lu Yıllarda Türk-Rus İlişkileri konulu bildiriler sundular.

Öğleden sonraki süreçte yer alan oturum Prof.Dr.Osman HORATA ve Prof.Dr.A. Alexander KOLESNİKOV birlikte yönettiler. Bu oturumda Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Ali BİRİNCİ *Türk-Rus İlişkilerinde Meçhul Bir İsim: Dr.Fuat Sabit*, Türk – Kazak Üni-

versitesinden Dr.Tacibayev Raşid İBRAHİMOĞLU *Türkiye ve Sovyetler Birliği Arasındaki Kültürel İlişkiler*, İstanbul Üniversitesinden Yrd.Doç.Dr.Emine İNANIR *Türk Sinemasında Rus Etkisi (1920-1940)*, İstanbul Üniversitesinden Yrd.Doç.Dr.Gönül UZELLİ *Lidya Arzumanova Krassa'nın Türk Balesine Katkıları*, Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığından Yrd.Doç.Dr.İhsan ÇOMAK *Kommünist Doğu Emekçileri Üniversitesinin Faaliyetleri ve Türkiye Sektörü*, TOBB Üniversitesinden Yrd.Doç.Dr.Eyüp BACANLI *Atatürk Döneminde Rusya'daki Türkoloji Çalışmaları ve Etkisi* konulu bildiriler sunmuşlardır.

İkinci günün ilk oturumunu Prof. Dr. Cezmi ERASLAN ve Doç.Dr. Alexander. SOTNİÇENKO birlikte yönettiler. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN, *İsmet İnönü'nün Rusya Gezisi*, Türk Tarih Kurumundan Dr.İlyas KAMALOV *1920-30'lu Yıllarda Türk – Rus Ekonomik İlişkileri*, Moskova Devlet Üniversitesinden Dr.İrina SVİSTUNOVA *İlmi Alanda Türk-Rus İlişkileri*, Doğu El Yazmaları Enstitüsünden Dr. Alexander VİTOL *Lev Troçki ve Türkiye* konulu bildiriler sundular.

Aradan sonra ikinci oturuma geçildi. Dr. Alexander PİLÖV'un yönettiği bu oturumda. Yeditepe Üniversitesinden Prof.Dr.Mehmet SARAY *II.Dünya Savaşı Strasında Türk-Rus İlişkileri*, Atatürk Üniversitesinden Prof.Dr.Yavuz ASLAN *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine (1920-1947) Türk - Rus İlişkileri*, St. Petersburg Üniversitesinden Doç.Dr. Alexander. SOTNİÇENKO *Atatürk'ün Ölümünden Sonra Türk-Rus İlişkileri* konulu bildiriler sundular. Akademisyen ve öğrenciler tarafından ilgiyle izlenen çalıştayda her oturumun sonunda 20 dakikalık bir zaman dilimi soru ve cevaplara ayrıldı.

Türkiye- Balkanlar Uluslararası Dostluk Ve İşbirliği Sempozyum

(20 Mayıs 2010 / İstanbul)

Türkiye ve Balkan ülkeleri arasında her alanda dostluk, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla, Atatürk Araştırma Merkezi ile İstanbul Üniversitesi'nin işbirliğinde ve Dışişleri Bakanlığının desteğiyle 20 Mayıs 2010'da İstanbul'da *Türkiye ve Balkanlar Dostluk ve İşbirliği konulu Sempozyum* düzenlendi. Balkan ülkeleri ile

Türkiye'nin ortak tarihi, kültürel ve insani bağları bulunmakta, bölge Türkiye'nin Batıya açılan fiziki kapısını oluşturmaktadır. Bu bölgenin kalıcı istikrarı; bölgeye yönelik ticaret, yatırımlar, ulaşım, siyasi ve sosyal etkileşim göz önüne alındığında Türkiye açısından önem ve öncelik taşımakta olduğu bir gerçektir. Türkiye'nin Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci Dönem Başkanlığı vesilesiyle; Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesinden hareketle Türkiye Cumhuriyeti ve Balkan Ülkeleri ilişkileri dün, bugün ve yarın bağlamında tarihi, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla üç oturum halinde ele alındı.

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Doktora Salonu'nda düzenlenen sempozyum saat 10.00'da saygı duruşu ve İstiklal Marşımızın okunmasıyla başladı. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof.Dr. Cezmi ERASLAN'ın yaptığı açılış konuşmasını takiben oturumlara geçildi. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Süleyman BEYOĞLU'nun yönettiği birinci oturumda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Ali ARSLAN, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Hikmet ÖKSÜZ Arnavutluk'tan Prof.Dr. Bekir META ve Hırvatistan'dan Doç.Dr.Tvrtko JOKOVİNA birer bildiri sundular.

Öğleden sonraki ilk oturumu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanı Prof.Dr. Korkut TUNA yönetti. Bu oturumda Koso-

va'dan Esin MUZBEG, Bulgaristan'dan Doç.Dr. Yordanka BİBİ-NA, TEPAV'dan Erhan TÜRBEDAR birer konuşma yaptılar.

Kısa bir aradan sonra başlayan son oturumu Prof.Dr. Mehmet SARAY yönetti. Bu oturumda Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr.Mustafa TÜRKES, Sırpistan'dan Prof.Dr.Predrag SİMİC, Bosna Hersek'den Prof.Dr. Eşref RAŞİDAGİÇ Dış İşleri Bakanlığında Murat KARAGÖZ birer değerlendirme yaptılar.

Türkçe ve İngilizceye anında tercüme yapıla bu sempozyum ile akademik ve siyasi anlamda sürecin parametreleri ortaya konuldu, bugün ve gelecekte gerçekleştirilecek sosyal ve kültürel etkinliklerin ana hatlarını belirlemeye katkı sağlanmış oldu. Her oturumun sonunda 20 dakikalık bir zaman dilimi soru-cevaplara ayrıldı.

Türkiye ve Irak İlişkileri, Tarihi ve Geleceğe Yönelik Açılımlar Uluslararası Sempozyumu

(09-10 Haziran 2010 / Ankara)

Türkiye ve Irak Ortadoğu'da sadece ortak sınıra değil, ortak tarihi ve kültürel mirasa, tarihi hafızaya sahip iki devlettir. Bünyesinden çıktıkları Osmanlı Devletinin yıkılmasından sonra da devam eden ilişkiler, Birinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan olumsuz deneyimlerin izlerini taşımaktadır.

Atatürk'ün "yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesini hayata geçirdiği dönemde her açıdan iyileşen ve gelişen ilişkiler sonraki dönemlerde aynı düzeyde devam etmemiştir. Gerek ikinci dünya savaşı sonrası yaşanan soğuk savaş döneminde, gerekse Irak'ın işgalinden sonra ikili ilişkilerde birinci elden kaynak ve doğru habere dayanmayan değerlendirmeler her iki taraf için de yanıltıcı olabilmektedir.

Üzerinde komşu yaşadığımız coğrafyanın jeopolitik konumu kadar, tabii kaynakların kapasitesi de bütün dünyayı ilgilendirecek kadar önemlidir. Kökü asırlarca önceye dayanan tarihi ve kültürel ortak değerler dikkate alındığında Türkiye ve Irak'ın birbirlerinin yaşadığı sosyal değişme, siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri doğrudan ilim insanları vasıtasıyla birbirlerinden öğrenmesi ilişkilerin daha doğru ve sağlıklı bir zemine oturmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Bu düşüncelerden hareketle Merkezimiz, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Irak Büyükelçiliği Kültür Ataşeliğinin işbirliğiyle “*Türkiye Irak İlişkileri Tarihi ve Geleceğe Yönelik Açılımlar*” konulu sempozyum yapılmıştır.

Türk Tarih Kurumu konferans salonunda düzenlenen sempozyum saat 10.00’da saygı duruşu ve milli Marşların okunmasıyla başladı. Daha sonra açılış konuşmalarına geçildi. Açılış konuşmalarını Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Başkanı Hasan KANBOLAT, Irak Kültür Ataşesi Prof.Dr.Muhammed El HAMDANI, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof.Dr. Cezmi ERASLAN, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Mehmet AYDIN yaptılar. Arkasından Musul Üniversitesinden Prof.Dr. İmadettin HALİL tarafından *Müslüman Dünyasında Türklerin Öncü Rolü* konulu açılış tebliği sunuldu. Daha sonra oturumlara geçildi. İlk oturumda *Selçuklu-Osmanlı Döneminde Türk – Irak İlişkileri* konusu ele alındı. Türk Tarih Kurumu Başkan Yardımcısı Prof.Dr. Mehmet ÖZ’ün yönettiği bu oturumda Irak’dan Prof.Dr.Zennun Yunus El TAIİ, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Gülây Ögün BEZER, Irak Bilimsel ve Kültürel Formundan Osman SAİT, ve Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Dr.Davut HUT birer tebliği sundular.

İkinci otumda *20. Yüzyılda Türkiye – Irak İlişkilerine Bakış* konusu ele alındı. Irak Kültür Ataşesi Yardımcısı Dr. Dureyd Abdülkadir NURİ’nin yönettiği bu oturumda Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Zekeriya KURŞUN, Irak’dan Dr.Saad Abdülaziz MUSLİT, Emekli Büyükelçi Dr. Bilal

N.ŞİMŞİR, Irak Bölgesel Araştırmalar Merkezi Müdürü Prof.Dr.İbrahim Halil El ALLAF birer bildiri sundular.

İkinci gün ilk oturumda *Türkiye- Irak İlişkilerinin Geleceği: Dostluk ve İşbirliği* konusu ele alındı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Prof.Dr.Osman HORATA'nın yönettiği bu oturumda Irak Mustansiye Üniversitesinden Prof.Dr. Mahmut Ali El DAVUD, ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr. Serhat ERKMEN, Irak Stratejik Araştırmalar Merkezinden Dr. Basıl El GUREYRİ, ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr. Veysel AYHAN birer bildiri sundular. Kısa bir aranın ardından değerlendirme oturumuna geçildi. Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Kazım Yaşar KOPRAMAN'ın yönettiği bu oturumda Irak Yüksek Öğretim ve Bilimsel Araştırmalar Bakanlığında Dr.Adnan El CUMEYLİ, İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Gökhan ÇETİNSAYA, Musul Üniversitesinden Prof.Dr.Fuat Mohammed KASIM, Irak'tan Dr.Sena Abdullah El TAİİ, İslam Konferansı Teşkilatından Prof.Dr.Fazıl BAYAT, Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr.Özlem TÜR konuyla ilgili değerlendirmelerini aktardılar. Öğrenci ve öğretim görevlileri tarafından ilgiyle izlenen sempozyumda her oturumdan sonra 20 dakikalık bir zaman dilimi soru-cevaplara ayrıldı.

Düzenlenen bu toplantı ile iki devleti oluşturan milletlerin uzak geçmişteki iyi ilişkilerinin belirleyici özellik ve değerlerini yeniden hatırlamaya zemin oluşturulmuştur. Osmanlı Devletinin yıkılışı sürecinde yaşanan olumsuzlukların sebepleri üzerinde de akademik düşünce çerçevesinde karşılıklı fikir alışverişi yapılmıştır. Son olarak ilişkilerin bu günü irdelenmiş ve yarın daha iyi olmasının önünü açacak ilmi katkıların neler olabileceği hususunda bilim insanlarının karşılıklı görüş alışverişinde bulunmalarına ortam sağlanmıştır.

Soğuk Savaştan Günümüze Türk-Rus İlişkileri II Çalıştayı (28-29 Eylül 2010 / St. Petersburg)

28-29 Eylül 2010 tarihinde Rusya'da *Soğuk Savaştan Günümüze Türk-Rus İlişkileri Çalıştayı* düzenlendi. Merkezimiz, Türkiye Cumhuriyeti Sankt- Petersburg Başkonsolosluğu ve Rusya Federal Ajansı Rosstrudnicestvo'nun Türkiye Temsilciliği işbirliğinde Sankt- Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesinde gerçekleştirilen çalıştay, saat 9.00'da Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi, Türkiye Cumhuriyeti St. Petersburg Başkonsolosu Mehmet ÇINAR, Atatürk Araştırma Başkanı Prof. Dr. Cezmi ERASLAN ve St. Pe-

tersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Dekanı Doç.Dr.Aleksandr SOTNİÇENKO'nun açılış konuşmaları ile başladı. Açılış konuşmalarından sonra Türk-Rus İlişkileri konul belgesel gösterimi yapıldı. Arkasından bilimsel oturumlara geçildi. Prof.Dr.Aleksandr SOTNİÇENKO'nun yönettiği ilk oturumda Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof.Dr. Cezmi ERASLAN *II.Dünya Savaşı Sonrası Türk Devlet adamlarının Gözüyle Rusya*, Prof.Dr.Aleksandr KOLESNİKOV *II.Dünya Savaşı Sırasında Bazı Türk Siyasi ve Askeri Çevrelerin Faaliyetleri*, Prof.Dr. Selma YEL *Türk-Rus İlişkilerinde Boğazlar*, Türksoy genel Sekreter yardımcısı Doç.Dr. Fırat PURTAŞ *Uluslararası İlişkilerde İyi Komşuluk Örneği Olarak Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkileri*, Rusya Bü-

yükelçiliğinden Sergey KORITSKIY *Süleyman Demirel Döneminde Türk-Rus Münasebetleri* konulu birer bildiri sundular.

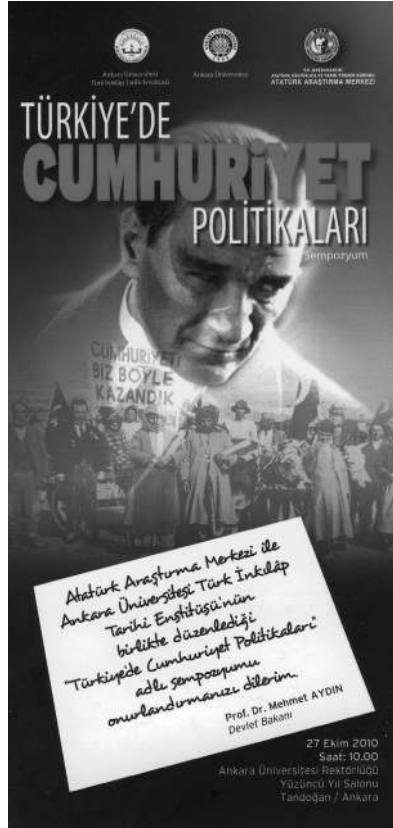
Kısa bir aranın ardından Dr.İlyas KAMALOV'un yönettiği ikinci oturuma geçildi. Bu oturumda Hasan KANBOLAT *Rus – Türk Münasebetlerinde Kafkasya*, Moskova Devlet Üniversitesi'nden Doç.Dr. İrina SVİSTUNOVA *1990'lı Yıllarda Rus-Türk Münasebetlerinde Avrasyacılık*, St.Petersburg Devlet Üniversitesi'nden Doç.Dr. Aleksandr SOTNİÇENKO *Türk-Rus İlişkilerinde Kıbrıs*, Kırgız-Rus Slav Üniversitesi'nde Doç.Dr. Aleksandr PİLÖV *Rusya ve Türkiye Orta Asya'da* konulu bildiriler sundular.

Doç.Dr. İrina SVİSTUNOVA'nın yönettiği üçüncü oturumda Konstantin RİJAK *Rus-Türk Ekonomik İşbirliği: Yeni Ufuklar*, Dr. İlyas KAMALOV *Enerji Alanında Rus-Türk İlişkileri*, Vladimir MATÜHİN *Türk Siyasi Partilerinin Tüzüklerinde Türk-Rus Münasebetleri Konusu* konulu bildiriler sundular.

Çalıştayın İkinci gününde yer alan oturumunu ise Prof.Dr. Aleksandr KOLESNİKOV yönetti. Bu oturumda Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Prof.Dr. Osman HORATA *Türk Rus Kültür Münasebetleri*, Prof.Dr. Rahman ODEKOV *Rusya Federasyonu'nun Eyaletlerinin Türksöy'daki Faaliyetleri*, St.Petersburg Devlet Üniversitesi'nden Doç.Dr. Konstantin JUKOV *St.Petersburg'da Türk Tarihi Araştırmaları*, Doğu Elyazmaları Enstitüsü'nden Dr. Aleksandr VİTOL *Rus-Türk İlmî Münasebetleri* konulu birer bildiri sundular.

Türkiye’de Cumhuriyet Politikaları Sempozyum

(27 Ekim 2010 / Ankara)

27 Ekim 2010 tarihinde Ankara’da *Türkiye’de Cumhuriyet Politikaları* konulu sempozyum düzenlendi. Merkezimiz ve Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü işbirliğinde gerçekleştirilen sempozyum saat 10.00’da saygı duruşu ve İstiklal Marşımızın okunmasıyla başladı. Daha sonra açılış konuşmalarına geçildi. Açılış Konuşmalarını Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof.Dr. Temuçin Faik ERTAN, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof.Dr. Cezmi ERASLAN, Ankara Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Cermal TALUĞ ve Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Sayın Prof.Dr. Mehmet AYDIN yaptılar.

Açılış konuşmalarının ardından *Türkiye’de Cumhuriyet Politikaları* konulu sempozyumun oturumlarına geçildi. Birinci oturumda *İç Politika* konusu ele alındı. Prof.Dr. Yavuz ERCAN’ın yönettiği bu oturumda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Kurtuluş KAYALI *1940’lı Yıllarda Türkiye’nin Kültürel Görünümü*, Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Doç.Dr. Kenan OLGUN *Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950’lere Kadar Uygulanan Genel Seçimler*, Zonguldak İl Özel İdaresinden Dr. Hüseyin KOCA *Cumhuriyetin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine Yönelik İç Siyaseti* konulu birer bildiri sundular.

Kısa bir aranın ardından *Dış Politika* konusunun ele alındığı ikinci oturuma geçildi. Türk Parlamento Tarihi Araştırma Gurubundan Prof.Dr.Hikmet ÖZDEMİR'in yönettiği oturumda Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Hikmet ÖKSÜZ *Atatürk ve İnönü Dönemi Dış Politikasının Mukayesesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Melek FIRAT *Türk Dış Politikasında Çok Yönlülük Eğilimleri*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr.Özlem TÜR *Türk Dış Politikasında Filistin Meselesi* konulu bildiri sundular.

Öğleden sonraki süretçe yer alan ilk oturumda *Eğitim ve Kültür* konusu ele alındı. Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr.Dr.Reşat GENÇ'in yönettiği bu oturumda Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ *Atatürk'ün Türk Milli Eğitimine Yönelik Temel Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Tayfun ATAY *Cumhuriyetin İnsan Arayışı*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr.Cengiz DÖNMEZ *Atatürk ve Harf İnkılabı* konulu bildiriler sundular.

Öğleden sonraki ikinci oturumda ise *ekonomi* konusu ele alındı. Prof.Dr.Şerafettin TURAN'ın yönettiği oturumda Ufuk Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr.Erdiñ TOKGÖZ *Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Ekonomisi (1914-1938)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü öğretim üyesi Prof.Dr.Bige SÜKAN *İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Yabancı Sermaye Anlayışı*, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.M.Akif TURAL *II.Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Türkiye Ekonomisi* konulu bildiriler sundular. Öğrenci ve akademisyenlerce ilgiyle izlenen sempozyumda her oturumdan sonra 20 dakikalık bir zaman dilimi soru ve cevaplara ayrıldı.

Cumhuriyet'in 87.Yılında Anayasa ve Dış Politika Tartışmaları Sempozyumu

(23 Aralık 2010 / Ankara)

23 Aralık 2010 tarihinde Ankara'da Cumhuriyetin 87.Yılında Anayasa ve Dış Politika Tartışmaları konulu sempozyum düzenlendi. Saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunuşunun ardından Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof.Dr.Mustafa YILMAZ, Atatürk Araştırma Merkezi

Başkanı Prof.Dr.Cezmi ERASLAN birer açılış konuşması yaptılar. Arkasından bilimsel oturumlara geçildi. *Anayasa tartışmaları* konulu birinci oturum Yargıtay Onursal Başkanı / Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Sami SELÇUK tarafından yönetildi ve aynı zamanda bir değerlendirme yaptı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden Doç.Dr.Nevin Ünal ÖZKORKUT ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden Doç.Dr.Murat YANIK birer konuşma yaptılar.

Öğleden sonraki süreçte yer alan oturumda ise *dış politika tartışmaları* konusu ele alındı. İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü Prof.Dr.Gökhan ÇETİNSAYA'nın yönettiği bu oturumda Ortadoğu Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Atilla ERALP, Kadir Has Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Doç.Dr.Mithat ÇELİKPALA, Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Dr.Bahadır PEHLİVANLIOĞLU birer konuşma yaptılar. Kalabalık bir akademisyen ve öğrenciler tarafından ilgiyle izlenen sempozyumda her oturumdan sonra 20 dakikalık bir zaman dilimi soru ve cevaplara ayrıldı.

Ali Fuat Cebesoy’u Anma Paneli

(7 Ocak 2010 / Sakarya)

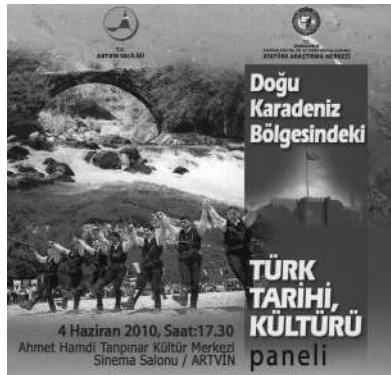

Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün yakın silah arkadaşı ve Milli Mücadelenin önemli isimlerinden Ali Fuat Cebesoy ölümünün 42. yıl dönümünde düzenlenen bir panelle anıldı. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Sakarya Valiliği, Sakarya Büyükşehir

şehir Belediyesi ve Sakarya Üniversitesi’nin katkılarıyla düzenlenen panel 7 Ocak 2010 tarihinde Adapazarı Kültür Merkezi’nde gerçekleştirildi. Saat 14.00’de başlayan panelde Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Cezmi ERASLAN ve Sakarya il Kültür Müdürü birer açılış konuşması yaptılar. Arkasında Merkezimiz Başkanı Prof. Dr. Cezmi ERASLAN’ın yönettiği panele geçildi. Panelde Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK ve Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Kenan OLGUN birer konuşma yaptılar.

Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki Türk Tarihi, Kültürü Paneli

(4 Haziran 2010 / Artvin)

4 Haziran 2010’da Artvin’de Doğu Karadeniz Bölgesinde Türk tarihi ve Kültürü konulu panel düzenlendi. Artvin Valiliği ve Merkezimizce ortaklaşa düzenlenen panel, Artvin Ahmet Hamdi Tanpınar Kültür Merkezi Sinema Salonunda Saat 17.30’da Artvin Valisi Mustafa YEMLİHALIOĞ-

LU'nun konuşması ile başladı. Sayın YEMLİHALIOĞLU konuşmasına, “Başbakanlık, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi'nin, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Türk Tarihi ve Kültürü konulu paneli programa alarak, bunu ilimizde düzenlemelerinden dolayı kendilerine teşekkür ediyor, hoş geldiniz diyorum” diyerek başladı. Doğu Karadeniz Bölgesinin, Anadolu coğrafyasının Kafkaslara, Bağımsız Devletler Topluluğu'na ve Orta Asya Türk dünyasına açılan bir yer olduğunu da belirten Vali YEMLİHALIOĞLU, “Artvin bölgenin kapısı durumundadır. Bölgemiz bu özelliğinden dolayı tarihin her döneminde insan ve kültür sirkülasyonlarının yaşandığı özel bir alan olmuştur. Artvin, zengin ve köklü tarihi içinde şekillenen kültürel yapısı ile önemli bir ilimizdir. Böyle bir programın ilimizde yapılması da ayrıca önemlidir. Doğu Karadeniz Bölgesi, dolayısıyla da Artvin'deki Türk varlığının çok eski dönemlere uzandığını söylemek mümkündür. Bölgedeki Türk varlığı M.Ö. 650 yıllarında Saka Türklerinin Çoruh Vadisine gelişleriyle başlamıştır. Tarihi kalıntı ve belgelerden anlaşıldığı üzere bölgedeki Türk varlığı Osmanlıların buralara hakim olmasından çok daha eskilere dayanmaktadır. Sultan Melikşah dönemine tarihlenen, Doğu Karadeniz bölgesinde başlayan Selçuklu hakimiyeti, bölgedeki Türk varlığını daha da güçlendirmiştir. Artvin'de bu durumun izleri, değişik medeniyetlere ve nihayetinde de Türk medeniyetine idari merkez olarak beşiklik etmiş olan Ardanuç/Adakale bölgesinde görülmektedir” dedi.

Serhat şehri Artvin'in sosyo-kültürel yapısı hakkında da bilgi veren Vali YEMLİHALIOĞLU, şunları kaydetti :”Halk kültürlerimizin; halk dansları, müziği, geleneksel mimari, gastronomi, ekonomi, edebiyat v.b. bütün şubelerinin en güzel örneklerinin yaşatıldığı, bütün yerel renklerin de Türk halk kültürleri potası içinde eridiği çok önemli bir Türk Eli'dir. Bu duygu ve düşüncelerle değişik üniversitelerden gelerek aramızda bulunan değerli hocalarımıza tekrar hoş geldiniz diyerek, panelin başarılı geçmesini diliyorum” diyerek sözlerini tamamladı. Vali YEMLİHALIOĞLU'nun konuşmasının ardın-

dan panele geçildi. Oturum başkanlığını Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Cezmi ERASLAN yaptığı panelde, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali ÇELİK, Gazi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Selma YEL, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hasan CİCİOĞLU ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Doç. Dr. İbrahim TELLİOĞLU birer konuşma yaptılar. Yaklaşık 3 saat süren panelin sonunda panelistler katılımcıların sorularına cevap verdi. Panel, Vali YEMLİHALIOĞLU tarafından panelistlere katkılarından dolayı plaket takdim etmesiyle sona erdi.

YAYINLANAN KİTAPLAR

Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları

Seda BAYINDIR ULUSKAN

Atatürk sadece iyi bir asker ve devlet adamı değil, aynı zamanda bir kültür adamıdır. Bugüne kadar onun hep askeri ve siyasi kimliğinin ön plana çıkarılması, Atatürk'ün zaman zaman yanlış algılanmasına neden olmaktadır. Oysaki onun otuzlu yıllardaki yaşamı, belki de gerçek Mustafa Kemal kimliğinin dışı vurumu gibidir. Dolayısıyla artık onun insani özelliklerinin yani giyim, yemek, müzik zevkinin, estetik ve sanat anlayışının anlatılması ve sonraki nesillere insan Atatürk'ün tüm hususiyetlerinin tanıtılması gerekmektedir. Bugüne kadar Atatürk dönemiyle ilgili yapılan çalışmalarda, Cumhuriyet döneminin kültür yaşamına yönelik gelişmelere ve yaşanan sıkıntılara pek değinilmemiştir. Yapılan çalışmaların çoğu ya makalelerden ibaret kalmış ya da konu çok yüzeysel bir şekilde ele alınmıştır. Pek çoğunda ise kültür meseleleri eğitim politikalarının arasına sıkıştırılıp geçiştirilmiştir. Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür hayatına getirdiği yenilikle-

şinin anlatılması ve sonraki nesillere insan Atatürk'ün tüm hususiyetlerinin tanıtılması gerekmektedir. Bugüne kadar Atatürk dönemiyle ilgili yapılan çalışmalarda, Cumhuriyet döneminin kültür yaşamına yönelik gelişmelere ve yaşanan sıkıntılara pek değinilmemiştir. Yapılan çalışmaların çoğu ya makalelerden ibaret kalmış ya da konu çok yüzeysel bir şekilde ele alınmıştır. Pek çoğunda ise kültür meseleleri eğitim politikalarının arasına sıkıştırılıp geçiştirilmiştir. Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür hayatına getirdiği yenilikle-

re ve Osmanlı'dan beri gelen kültürel sorunların çözümü meselesinin O'nu 1930 sonrası nasıl bir mücadeleye ittiği konularına fazla yer verilmemiştir. Bu eksikliği gidermek amacıyla Seda BAYINDIR ULUSKAN tarafından hazırlanan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarla buluşan bu çalışmada Atatürk'ün kültürel kimliğinin ortaya konulmasının yanı sıra, hem Türkiye'nin kültür politikalarının oluşum serüveninin tüm detayları sunulmakta hem de, Atatürk'ün Osmanlı'dan gelen kültürel mirasa nasıl sahip çıkarak onu millileştirdiği ve modernleştirdiği, en önemlisi de O'nun Cumhuriyet'in temeline kültürü nasıl oturttuğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse Atatürk'ün 1930 sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nde kültür adına yaptığı radikal değişim ve ortaya çıkan sorunlar mercek altına alınmaktadır. 1931-1938 yılları arasındaki kültürel gelişmeleri tüm ayrıntılarıyla inceleyen bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öncelik halk faaliyetlerine verilmiştir. Halka nasıl bakıldığı, aydın-halk ilişkisi ve halkı eğitmeye yönelik yapılan tüm aktiviteler incelenmektedir. Ardından, millîleşme sürecinin tamamlanmasında büyük rol oynayan kültür unsurlarının başında gelen dil ve tarih çalışmaları ile devam edilmektedir. Kültürün en önemli ifade vasıtaları olan dil ve tarih konuları kapsamında, başta Atatürk olmak üzere dönemin aydınlarının konuya bakış açıları, Türk milletine kendi tarihinin ve dilinin zenginliklerinin ve özelliklerinin nasıl farkına varıldığı, bu amaçla toplanan kongreler, üretilen tezler ve yapılan tartışmalardan bahsedilerek, arkeoloji ve antropoloji alanındaki çalışmalar aktarılmaktadır. Bir ülkenin gelişip modernleşmesinde sanatın önemini fazlasıyla kavramış olan Atatürk, Türk kültürünün yükseltilmesi, Türk sanatının tüm inceliklerinin halka sunulması için sanata büyük önem vermiş ve hayatı boyunca da sanatın koruyucusu olmuştur. Buradan hareketle üçüncü ve dördüncü bölümlerde Atatürk'ün sanata ve sanatçıya bakış açısıyla birlikte yaptığı katkılara yer verilmektedir. Bu çerçevede, öncelikli olarak 1930'lara damgasını vuran Müzik İnkılâbı ele alınmaktadır. Atatürk'ün müzik sevgisi, çok sesli müzik ile tek sesli müzik tartışmaları ve otuzların müzik aktiviteleri mercek altına alınmaktadır. Ondan

sonra da opera, bale, tiyatro, sinema, resim ve heykel sanatlarındaki durum, Atatürk'ün bu sanat dallarına katkısı, dönemin devlet adamlarının konuya ilgileri, açılan sanat merkezleri, konservatuarlar ile yeni sanatçıların ve sanat eserlerinin ortaya çıkışları ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

Vatan Savunmasında Mevlevihaneler (Balkan Savaşlarından Milli Mücadeleye)

Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ

Balkan Savaşları'ndan itibaren başlayan ve I. Dünya Savaşı'nda hız kazanan Türkler'i tasfiye hareketinin Millî Mücadele ile nasıl engellendiği gerçeği, bugün bütün yönleri ile henüz araştırılıp ortaya çıkarılamamıştır. Bu eserde, *10 Yıl Savaş* olarak da adlandırılabilinecek Balkan Savaşları'ndan Millî Mücadele'ye, Türk tarihinin çok önemli kritik gelişmelerinin yaşandığı “*nefs-i müdâfaa destanı*”nın arşivlerin tozlu raflarında kalmış bilinmeyen bazı gerçekleri or-

taya konulmaktadır. Şüphesiz Milli Mücadele sürecinde Türk toplumu hemen bütün bireyleri ve kurumlarıyla karınca kararınca vatan savunmasında yerini almıştır. Aynı sorumluluk duygusu içinde bulunan kurumlardan biri de, Anadolu'nun Türkleşmesi veya “*coğrafya*”nın “*vatan*” olması sürecinde adları sıkça duyulan Türk sufiliği içinde önemli bir mevkie sahip olan Mevlevî organizasyonları olmuştur. İşte bu araştırmada, bir taraftan 10 Yıl Savaş döneminin bilinmeyen bazı gerçekleri tespiti çalışılırken, bir taraftan da Mevlevihanelerin şimdiye kadar üzerinde pek durulmayan “*siyasî, sosyal ve özellikle millî meseleler*” karşısındaki tutum ve davranışları belgelerin sunduğu imkanlar çerçevesinde mercek altına alınmıştır.

Tamamen belgelere dayalı olarak Prof.Dr.Nuri KÖSTÜKLÜ tarafından kaleme alınan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu eser Önsöz, Kısaltmalar ve Giriş kısmını takiben üç bölüm, sonuç, bibliyografya, ekler ve dizin kısımlarından oluşmakta olup toplam 272 sayfadır.

Milli Mücadele Günlerinde Cevat Dursunoğlu

Tolga BAŞAK

Milli Mücadele Hareketi'nin temellerinin atıldığı 1919 yılı Erzurum'undaki teşkilatlanma ve Müdafaâ-i Hukuk süreci gözden geçirildiğinde, bu dönemde ön plana çıkan şahsiyetlerden birinin de Cevat (Dursunoğlu) Bey olduğu rahatlıkla söylenebilir. Cevat Bey Mondros Mütarekesi'nden sonra Doğu Anadolu topraklarında ortaya çıkan Ermenistan tehlikesine karşı Erzurum'da kurulan Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı

Milliye Cemiyeti'nin kurucularındandır. Birinci Dünya savaşı'nda çeşitli cephelerde görev yaptıktan sonra Erzurum'a dönmüş, burada Milli Mücadele'nin sesi haline gelen Albayrak Gazetesinin yayın heyetinde yer almıştır. İtilaf Devletleri'nin haksız işgallerini ve iki yüzlü politikalarını gazete sütunlarında sıkça eleştiren Cevat Bey, devamlı olarak milli vicdanı canlı tutmaya gayret etmiştir. Eğitim alanındaki hizmetleriyle de ön plana çıkan Cevat Bey, aynı zamanda Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin katibidir. 17 Haziran 1919 tarihli Erzurum Vilayet kongresi ve 23 Temmuz 1919'da ki Erzurum Kongresi'nin toplanması için yapılan hazırlıkların içinde aktif olarak yer almıştır. Erzurum Kongresi Merkez delegeliğinden Mustafa Kemal Paşa lehine istifa ederek Kongreye Hasankale delegesi olarak

katılmıştır. 1920 Eylülünde Bakû'da toplanan Doğu Halkları Kurultayı'na ve büyük bir ihtimalle TBMM tarafından gizli bir görevlendirme ile yine aynı ay Bakû'de toplanan Türkiye Komünist Teşkilatları Birinci Kongresi'ne katılmış ve eğitim sisteminin çeşitli kademelerinde üst düzey yöneticilik yapmıştır.

Tolga BAŞAK tarafından kaleme alınan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurları ile buluşan bu çalışma; Cevat Bey'in biyografisini vermekle beraber, özellikle onun Milli Mücadele dönemindeki faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çeşitli kaynaklardaki Cevat Bey hakkında verilmiş bilgiler bir araya getirilerek bütünlük içerisinde sunulmaktadır. Tamamen Belgelere dayalı olarak hazırlanan çalışma, giriş kısmını takiben altı bölümden oluşmaktadır. I. Bölüm; Cevat Bey'in biyografisi şeklinde düzenlenmiştir. II. Bölümde; askerlikten terhisinden sonra, Mondros Mütarekesi günlerinde Cevat Bey'in İstanbul'daki faaliyetleri üzerinde durulmuştur. III. Bölümde; Cevat Bey'in Erzurum'a gelişi Erzurum'un teşkilatlanma süreci ve kongreye hazırlık faaliyetleri incelenmektedir. IV. Bölümün konusunu ise; Erzurum Kongresi ve kongrede Cevat Bey'in faaliyet ve düşünceleri oluşturmuştur. Çalışmanın V. Bölümü; Milli Mücadele Dönemi'nde Erzurum'da çıkan Albayrak Gazetesi heyeti içerisinde Cevat Bey'i konu almıştır. VI. Bölümde; 1920 Eylül'ünde Bakû'de Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve Cevat Bey'in de katıldığı kongreler; *I.Doğu Halkları Kurultayı* (1-9 Eylül 1920) ile bu kurultaydan hemen sonra Mustafa Suphi önderliğinde yine Bakû'de toplanan *Türkiye Komünist Teşkilatları'nın I. Kongresi*' (10-15 Eylül 1920) hakkında genel bir değerlendirme ile birlikte Cevat Bey'in kongrelerdeki konumu üzerinde durulmuştur. Cevat Bey'in, özellikle *Türkiye Komünist Teşkilatları'nın I. Kongresi*'ne katılması ile ilgili düşünce ve yorumlar ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın sonunda bulunan ekler kısmında ise; Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi ve Emekli Sandığı Arşivi'nden ulaşılabilen çeşitli belgelerle birlikte bazı fotoğraflara yer verilen çalışma 230 sayfadır.

Atatürk Dönemi Türkiye ABD İlişkileri (1923-1938)

Semih BULUT

Tarihçi; geçmişi, bugünü ve geleceği anlamanın en önemli anahtarı olarak görmelidir. Tarihsel olayları bu çerçevede inceleyerek günümüzdeki mevcut durumla bağlantı kurmak, gelecekteki uluslar arası ilişkilere yön verebilmek için oldukça önemlidir. Geçmiş ile günümüz ve gelecek arasındaki bağlantıları kurmakta zorlandığımız şu dönemlerde, tarihsel perspektiften yoksun olarak izlenecek dış politikaların ulusal çıkarları korumaya hizmet etmeyeceği açıktır.

Tarihten ders alınması gerektiğinden hareketle yapılan bu çalışmada Atatürk Dönemi Türk-Amerikan ilişkileri incelenmiştir. Bundaki temel amaç da, Türkiye'nin ABD'yle olan ilişkilerini yönetenlere bilgi desteği sağlayarak, "*mütakabiliyet esasına*" dayalı bir dış politika izlemelerini kolaylaştırmaktır.

Semih BULUT tarafından kaleme alınan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma Kısaltmalar, önsöz, giriş kısımlarını takiben altı bölüm, sonuç, kaynakça, ekler ve dizin kısımlarından oluşmakta olup toplam 238 sayfadır. Giriş kısmında konu, problem, literatür özeti, amaç ve kapsam üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümde Türk-Amerikan ilişkilerinin arka planı, ikinci bölümde Lozan Antlaşması süreci, üçüncü bölümde diplomatik ilişkilerin tesisi, dördüncü bölümde 1928-1938 arası siyasi ilişkiler, Beşinci bölümde ticari ve ekonomik ilişkiler, altıncı bölümde ise ilişkilerdeki temel sorunlar ele alınmaktadır.

Türk Basınında Hitler Almanya'sı (1933-1945)

Sezen KILIÇ

Almanya ve Almanlar, Türk siyasi, ekonomik ve askeri hayatında son 150 yıldır çok yoğun bir yer teşkil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ivme kazanan Türk-Alman ilişkileri I. Dünya Savaşı'na her iki ulusun müttefik olarak girmesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Savaştan yenilgiyle çıkan Osmanlı ve Alman İmparatorlukları çok ağır şartlar içeren antlaşmaları imzalamalarının ardından yıkılmışlardır. Türkler kendilerine dayatılan Sevres Antlaşması'ndan verdikleri bağımsızlık mücadelesiyle kurtulmuşlar, Almanlar ise imzaladıkları Versailles Antlaşması'nın ağır yükümlülüklerini yerine getirebilmek için uzun süre mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Almanya bir yandan imzaladığı antlaşmanın ağır şartlarını yerine getirmeye çalışırken diğer yandan savaşın sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve siyasi kargaşa ortamından kurtulmaya çalışmıştır. 1929 dünya ekonomik krizine kadar belli oranda ekonomik ve siyasi bir istikrar sağlayan Almanya, krizin vermiş olduğu tahribatla yeniden bir kargaşa içine girmiştir. Böylesine kargaşalardan beslenen radikal siyasi eğilimler Almanya'da da hızla güç kazanmış ve bunun sonucunda Adolf Hitler, Ocak 1933'te iktidara gelmiştir.

Hitler ve onun 12 yıldan fazla süren iktidarı hakkında Türk ve yabancı birçok esere rastlanmasına rağmen, onun iktidarının tamamını Türk basını açısından irdeleyen bir çalışma yoktur. Dr.Sezen KILIÇ tarafından hazırlanan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu eserin Hitler Almanya'sı hakkında Türk basınının, Türk kamuoyunu nasıl yönlendirdiği ve bunun sonucu basında çıkan çatışma ve bu çatışmanın gruplaşma oluşturup oluşturmadığı konusundaki boşluğu doldurmayı hedeflediği gibi Hitler Almanya'sı ile ilgili bir başvuru kaynağı olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla hazırlanan eserin öncelikle Adolf Hitler ve dönemi hakkında yazılan

Almanca ve Türkçe kitaplar, gazetecilerin dönemle ilgili hatıraları ve basınla ilgili yazılan kitapların gözden geçirildiği tüm bunlarla birlikte 1933-1945 yıllarındaki 18 gazete ve 14 derginin sayılarının tek tek incelendiği, Alman Büyükelçiliği Arşivi ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yapılan araştırmalara dayalı olarak bu çalışmanın hazırlandığı yazarınca belirtilmektedir.

Eser önsöz, kısaltmalar, Girişi takiben üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *Hitlerin iktidarı öncesi dönemi (1918-1933)*, İkinci Bölümde *Hitlerin iktidarı ve ikinci dünya savaşına giden süreç*, üçüncü bölümde ise *ikinci dünya savaşı yılları* incelenmektedir. Sonuç, Kaynakça ve eklerin yer aldığı eser toplam 370 sayfadır.

Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkileri

Prof.Dr.Aleksandr KOLESNİKOV

Sovyet Rusya ile Türkiye Cumhuriyeti (Mustafa Kemal Türkiye'si) arasında ilişkilerin kuruluşu ve gelişmesi konusu henüz bütün yönleriyle araştırılmamıştır. SSCB'nin yıkılışından sonra konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması ve Rus arşivlerindeki ilgili binlerce belgenin araştırmacıların istifadesine sunulması, 20. Yüzyılın başlarında Sovyet Rusya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin kuruluşunu daha objektif bir şekilde ortaya konulmasını sağlamaktadır.

Son dönemde iki ülke arasında hayatın bütün alanlarında gelişen çok yönlü işbirliğinin temelleri daha 20-30'lu yıllarda kurulan ilişkilere dayandığından dolayı M. K. Atatürk dönemi Türk-Rus ilişkileri konusunun günümüzde araştırılmasının önemi daha fazla artmaktadır. Son dönemde kaleme alınan konuyla ilgili Türkçe yayınla-

rın arttığı gözlenmektedir. Yine çoktandır nadir eser haline gelen Rus diplomat ve yazarların eserleri de Türkçeye tercüme edilmiştir.

Tarih boyunca Türkiye ile Rusya'nın en fazla yakınlaştığı 20-30'lu yıllardaki gelişmelerin ve iki ülke arasındaki ilişkilerin objektif ve ilmi açıdan araştırılarak ortaya konulması, aslında iki ülke tarihçilerinin ortak çalışmalarıyla mümkün olabilecektir. Onlarca yıla yayılan Rus-Türk ilişkilerinin tarihi seyrini yorumlayacak bu tür çalışmalara olan ihtiyaç uzun dönemden beri hissedilmektedir.

Bu bağlamda konuyla ilgili önümüzdeki dönemlerde yapılacak çalışmaların mütevazı bir başlangıcını teşkil edeceği ümidiyle Prof. Dr. Aleksandr KOLESNIKOV tarafından kaleme alınan eser, Rusça'dan Türkçe'ye Dr. İlyas KAMALOV tarafından çevirisi yapılmıştır. Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma dört bölüm, Belgeler kaynakça, dizin ve fotoğraflardan oluşmaktadır. Birinci bölümde Rusya'da 1920-1930 yıllarına ait araştırmalara, ikinci bölümde siyasi ilişkilere, üçüncü bölümde ekonomik ilişkilere ve dördüncü bölümde ise kültürel ilişkilere yer verilmektedir.

Arşiv Belgeleri Işığında Pontus Meselesi

Hadiye YILMAZ

Pontus meselesi , Batılı emperyalist devletlerin ve Yunanistan'ın kışkırtmalarıyla 19. yüzyılın sonunda Osmanlı toprakları dahilinde yaratılan suni meselelerden biri olmuştur. Bu bağlamda Rumlar, çeşitli iddiaların arkasında Doğu Karadeniz'de bir Rum-Pontus Hükümeti kurmayı hedeflemişler ve bu amaçla I. Dünya Savaşı yıllarından itibaren çeteler kurarak Müslüman ahaliye zulüm etmişlerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 9 Aralık 1920'de kurduğu Merkez

Ordusu ile Pontus Meselesi'ni sona erdirmeye yönelik Rum çeteleriyle mücadele etmiş, nihayet 1923 yılı başında pontusçu çeteler tümüyle etkisiz hale getirilmiştir. Lozan Antlaşması'yla kabul edilen Nüfus Mübadele Sözleşmesi'yle Karadeniz'de bulunan Rumların Yunanistan'a gönderilmesinden sonra da, Türk tarafı için Pontus Meselesi tümüyle tarihe karışmıştır.

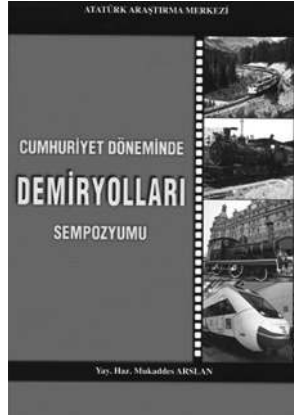
Uzun bir sükûn döneminin ardından, 1950'li yıllardan itibaren azınlıkların yurt içinde ve yurt dışında yeniden gündem oluşturması ve eski hayallerin yeniden tatbikat sahasına konmak istenmesi nedeniyle, günümüzde azınlıklar meselesinin tarihsel arka planına dönme ihtiyacı bir kez daha ortaya çıkmıştır. Hadiye Yılmaz tarafından kaleme alınan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma, en başta böyle bir ihtiyaçtan ve ülkemizin elini güçlendirecek yeni bilgilerin gün ışığına çıkarılması amacıyla meydana getirilmiştir. Ne yazık ki, konuya ilişkin pek çok kıymetli çalışma yapılmış olmasına rağmen, halen, ülkemizin başlıca arşivlerinde bulunan belgelerin dökümünü sunan bir eser mevcut değildir. Bu nedenle, ülkemizin belli başlı arşivlerinde araştırma yapılarak, Pontus Meselesi'ne ilişkin arşiv belgelerine toplu bir bakış sergilemeye çalışan bu eser önsöz, kısaltmalar ve Girişi takiben dört bölüm, sonuç, ekler, bibliyografya ve dizin den oluşmakta olup toplam 297 sayfadır. Birinci bölümde Pontus Meselesinin ortaya çıkışı, ikinci bölümde pontusçu faaliyetler, üçüncü bölümde pontusçu faaliyetlere karşı alınan tedbirler, dördüncü bölümde Pontus meselesinin sonu ele alınmaktadır.

ri doğrultusunda devam etmektedir. Küreselleşen dünyada Türkiye'nin bilgi toplumunu oluşturmak için sürekli bir reform içerisinde geleceğin eğitim politikalarını belirlemesi gerekmektedir.

Bu amaçla Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı ile ortaklaşa olarak 07-09 Aralık 2005 tarihinde Marmara Üniversitesi ev sahipliğinde *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları* konulu sempozyum düzenlenmiştir. Bu kitap bu sempozyumda sunulan bildirilerin bir arada yayınlanmasıyla oluşmuştur. Murat Alper Parlak tarafından yayına hazırlanan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu eser 487 sayfadır.

Cumhuriyet Döneminde Demiryolları Sempozyumu

Yayına Haz. Mukaddes ARSLAN

Çağdaş uygarlık yolunun en önemli araçlarından birisi de şüphesiz demiryollarıdır. Mustafa Kemal Atatürk bu çağdaşlaşma vasıtasının ülkeye yabancı sermaye ve teknolojisiyle de olsa getirilme çabalarının yaşandığı bir devirde yetişti. Yabancı sermaye ve teknolojiye bağlı ve bağımlı olmanın milletin ve devletin istiklalini nasıl ipotek altına aldığını gördüğünden, büyük lider, askeri başarılarının, iktisadi ve kültürel başarılarla

takviye edilmesi halinde kalıcı olacağını milletine hedef olarak göstermişti. İç ticari hayatın gelişmesine katkısı kadar ülke güvenliği için de önemi inkâr edilemeyecek olan demiryolları, “memleketin toptan, tüfekten daha mühim bir emniyet silahıdır” anlayışı ile önemle ele alınmıştır.

Türk milletinin refah ve medeniyet yolları üzerindeki hızlı gelişimiyle bugün dünya standartlarını yakalama aşamasına gelen Demiryolları, Osmanlı Devletinden Cumhuriyete bir anlayış değişikliğinin de sembolü olmuştur. On dokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren inşasına başlanan demiryolları, neredeyse tamamen yabancı sermaye ve teknolojisinin bir ürünü idi. Bu yolların inşasını sağlamak için verilen kilometre garantisi ve demiryolunun geçtiği hattın iki tarafındaki yeraltı ve yer üstü zenginlikleri işletme hakkı bir nevi kapitülasyon niteliğindedir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren, özellikle 1924 ve 1948 yılları arasında milli ve bağımsız bir demiryolu politikası uygulanmıştır. Cumhuriyet döneminde demiryollarına ağırlık verilmesinde, büyük kentler ve iç pazarlar arasında bağlantı kurulmasının yanı sıra milli savunma, milli iktisat ve kültür alışverişinin sağlanması önem kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllar, ulaşım politikalarının değiştiği tarihlerdir. Bu tarihten itibaren demiryollarının aksine, kara yolu taşımacılığı ve yatırımı artmıştır.

Atatürk, “Uygarlık yolunda başarı, yenileşmeye bağlıdır” der. Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesinin üzerine taşınması idealinin gerçekleşmesi için demiryollarının büyük önem taşıdığı gerçeğinden hareketle Atatürk Araştırma Merkezince 18 Aralık 2008 tarihinde Ankara'da Türk Dil Kurumu Konferans salonunda *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları* konulu Sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyum ile demiryolları tarihi ve demiryolları meselesi bir bakıma geçmişten günümüze taşınmıştır. Burada sunulan bildirilerin bir arada yayınlanmasıyla oluşan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışmanın bundan sonraki uygulamalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Fahri Korutürk

Prof.Dr.Hikmet ÖZDEMİR

Türkiye’de yakın tarih çalışmalarında Mustafa Kemal Atatürk ve kısmen İsmet İnönü ile az sayıda da Celal Bayar’la ilgili yapılmış ve yapılan yayınlar bir yana; devletin zirvesinde cumhurbaşkanlığı görevinde bulunmuş öteki şahsiyetler hakkında ayrıntılı biyografilerin yazımına ilgi gösterilmemiştir.

Bu ilgisizlikte devletin resmi belgelerinin ve söz konusu tarihi şahsiyetlerle ilgili özel arşivlerin araştırmacılar

için henüz açılmamış oluşunun payı elbette çok büyüktür. Bununla birlikte mevcut sınırlı bilgiler ışığında kritik görevlerde bulunmuş önemli tanıkların bir kısmı anılarını yayınlamaya başladıktan sonra bu şahsiyetler hakkında da biyografi çalışmalarının yapılması ve bu alanda literatürdeki boşluğun doldurulması beklenmelidir.

Prof.Dr.Hikmet ÖZDEMİR tarafından hazırlanan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma böyle bir anlayışın ürünüdür ve Türkiye’nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri S. KORUTÜRK’ün biyografisi olarak hazırlanmıştır.

Amiral Fahri S. KORUTÜRK (1903-1987)’ün mesleki yaşamı örnek bir askerlik, başarı ve devlet adamlığı öyküsüdür. 1923 yılında İstanbul’da bahriye mektebini bitiren genç bir denizaltı subayının, mesleğinin bütün zorlu görevlerini başarıyla tamamlayıp kuvvet komutanlığına tırmanışı; 1960’da emekli olduktan sonra Dışişleri Bakanlığındaki diplomatik hizmeti, kontenjan senatörlüğü ve 1972 siyasi krizi ardından ismi üzerinde mutabakat sağlanan tek aday olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin 6.Cumhurbaşkanı seçilmesi ve türlü zorluklar ve kriz altında sürdürdüğü onurlu görev yılları ve ölümü bu mütevazi biyografinin konularıdır.

Yusuf Akçura

Gürhan KAT

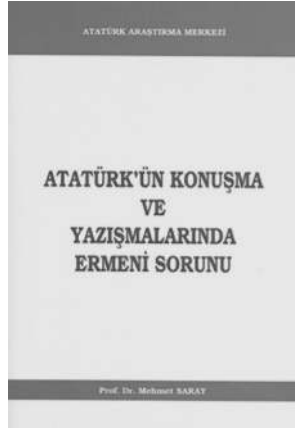

Yusuf Akçura, 19. ve 20. Yüzyılda Yaşamış bir aydındır. Osmanlı Devletinin son dönemine, Birinci Dünya Savaşı'na ve Milli Mücadele'ye, Rus ihtilalına, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve inkılaplara etkisi olmuş bir şahsiyet olan Akçura hakkında bir çok çalışma yapılmıştır. Yapılan yerli ve yabancı çalışmaların hemen hepsi biyografi niteliği taşıyor olmasına rağmen, 1923 yılına kadar getirilmiş ve Cumhuriyetin kurulması

ile bitirilmiş veya milletvekili olduğundan bahsedilerek yarım kalmış bilgilerle sonlandırılmıştır. Bu durum genellikle Üç Tarz-ı Siyaset, Türk Ocakları ve Türk Yurdu çalışmaları ile tanınan, devamlı II. Meşrutiyet dönemi içinde ele alınan Akçura'nın, Cumhuriyet döneminde neler yaptığı ve ne gibi siyasi, içtimai, iktisadi düşüncelerde olduğu, döneme neler kattığı konusunun eksik kalmasına neden olmuştur. Bu boşluğun doldurulması amacıyla Gürhan KAT tarafından kaleme alınan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışmada; Akçura'nın Cumhuriyet dönemine katkıları, inkılaplar konusundaki fikirleri ve değerlendirmeleri, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş ve şekillenme aşamasındaki rolüne yer verilmektedir. Dört bölüm, sonuç, bibliyografya, ekler ve dizin kısımlarından oluşan bu çalışma toplam 263 sayfadır.

Atatürk'ün Konuşma ve Yazışmalarında Ermeni Sorunu

Prof.Dr.Mehmet SARAY

Birinci Dünya Savaşı'nda düşmanla işbirliği yapan Ermenilerin bu işbirliğine destek veren gurupların Anadolu coğrafyasından alınıp o zaman Osmanlı idaresi altında bulunan Suriye, Lübnan taraflarına zorunlu göçe tabi tutulmaları dönemin pek çok devlet adamına olduğu gibi Atatürk'e de sorulmuştur. Ermenilerin zorunlu göçe tabi tutulmalarında Atatürk'ün herhangi bir ilgisi olmadığı bilinen bir gerçektir. Buna rağmen bazı

yazarların Atatürk'ü de bu konunun içine çekmeye ve gerçek dışı bilgiler vermeye çalıştıkları görülmüştür. Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Gerçekten Atatürk Ermeni problemi ile ilgilenmiş midir ve bu konu hakkında ne düşünmüştür veya ne yapmıştır? Bu ve buna benzer soruların cevaplarını alabilmek için o dönemin belgelerine inmek zarureti hasıl olmuştur. Atatürk'ün Ermeniler hakkında yaptığı konuşmalardan ve yazışmalardan oluşan belgeleri değerlendiren bu çalışma Prof.Dr.Mehmet SARAY tarafından hazırlanmış ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşmuştur. Bu çalışma ile Atatürk'ün Ermeniler ile ilgili konuşma ve yazışmalarında dile getirdiği gerçeklerin belgeleri kamuoyunun dikkatine ve istifadesine sunularak bu alanda yapılan çirkin kampanyaların gerçek dışılığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1946-1960 Yıllarında Erzurum'da Siyasi Hayat

Recep Murat GEÇİKLİ

Şimdiye kadar Erzurum'un yakın tarihi daha çok Vilayet-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti ve Erzurum Kongresi etkinlikleri nedeniyle araştırmacıların üzerinde en çok durdukları çalışmalarla kamuoyunun ilgisini çekti. Erzurum Atatürk'ün direktifleri ve ilkelere doğrultusunda eski hareketliliğini korudu. Aynı zamanda Cumhuriyet kavramının ilk defa ifade edildiği yer oldu. 1923-1946 dönemi de araştırma konuları

ri içinde yerini aldı. 1946 yılı Türkiye'de demokratikleşme açısından önemli bir yıl olarak kabul edilir. Atatürk'ün de çok istediği ve bu uğurda denemelerde bulunduğu çok partili siyasi hayat Onun vefatından ancak on iki yıl sonra 1946'da Demokrat parti'nin kurulmasıyla gerçekleşti. Çok partili hayata geçiş süreci diğer dünya devletleriyle kıyaslandığında Türkiye'de çok daha kolay ve uyumlu bir değişim süreci yaşandı. Erzurum da bu siyasi faaliyetlerin tam ortasında bulunmuş bir vilayettir. Erzurum'un geçirdiği bu süreç gerek CHP ve gerekse DP İl Teşkilatının resmen kurulmasıyla siyasi hayat oldukça hareketlendi. 1950 seçimleriyle iktidara gelen ve bu iktidarı on yıl süren Demokrat Parti belirli dönemlerde yurt çapında oluşan oy oranlarındaki dalgalanmalar Erzurum'da yaşanmadı. Erzurum'un ihtiyaçları karşılanmak için hükümetin imkanları buraya yönlendirildi ve Meclis'te Erzurum ile ilgili konulara ayrı bir önem verildi. Bu çerçevede 1946-1960 arasında Erzurum'daki siyasi hayatı bilimsel metotlarla inceleyen ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma önsöz, kısaltmalar ve giriş kısımlarını takiben beş bölüm, sonuç, kaynakça, ekler ve dizin kısımlarından oluşmakta olup toplam 257 sayfadır.

II.Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Milli Hakimiyet Düşüncesinin Gelişimi Hüseyin Cahit Yalçın Örneği (1908-1925),

Fatih Mehmet SANCAKTAR

Yrd.Doç.Dr.Fatih Mehmet Sancaktar tarafından kaleme alınan ve toplam 648 sayfadan ibaret olan eser, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı yayını olarak okurlarıyla buluşmuştur. Genel olarak Hüseyin Cahit ve döneminin düşünce hayatının ortaya konulması üzerine kurgulanmış olan eser, öncelikle Önsöz ve Kısaltmalar ile başlamaktadır.

Önsöz’de yazar bu çalışmayı yapmaktaki amacını; “II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin renkli simalarından Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey örneğinde, dönemin olay ve olgularını görmek ve özellikle demokrasi tarihimizin belkemiğini oluşturan milli egemenlik anlayışı, sistem tartışmaları, siyaset, meclis, mebus, seçim, seçmen, parti ve benzeri önemli konularını tespit etmek ve incelemek” olarak açıklamaktadır.

Çalışma esas olarak Giriş’i takiben beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında öncelikle araştırmanın hangi metot üzerine kurulduğu tartışılmaktadır. Birinci bölümde Hüseyin Cahit’in Gözüyle II. Meşrutiyet’in İlanı ve Hükümetler, ikinci bölümde Meşrutiyet Döneminde Hüseyin Cahit Açısından Bazı Kavramlar, Anlayışlar ve Sistem Tartışmaları, üçüncü bölümde Halk Egemenliği, Kullanımı ve Vasıtaları, dördüncü bölümde Anadolu Hareketi ve Hüseyin Cahit, beşinci bölümde Hüseyin Cahit’e Göre II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyete Siyasi Tecrübe, Sonuç kısmında, araştırmaya konu olan Hüseyin Cahit ve döneminin düşünce hayatı ele alınmaktadır. Çalışmanın sonunda Bibliyografya ve Dizin yer almaktadır.

Farklı bir kurgu ile hazırlanan bu eser de, bir şahıs ve bu şahıs etrafında dönem ve devrin düşünce hayatı analiz edilmektedir. Kısaca Hüseyin Cahit'in Batı'ya yaklaşımını, ıslahat kavramını değerlendirilmesini, devlete yüklediği mana ve devletten beklentisini, adem-i merkezîyet/merkezîyet tartışmalarındaki yerini, Cumhuriyet dönemindeki siyasi duruşunu, yapılan inkılaplara bakışını ayrıntılı olarak değerlendiren bu çalışma, bazen siyasal tarih ile birlikte siyasal düşünce tarihi, ancak daha çok milli egemenlik, meclis, mebus, seçim, seçmen, siyaset, parti, kamuoyu, iktidar-muhalefet ilişkisi ve benzeri olgularını içine alan siyaset bilimi konularını birlikte veya ayrı, ayrı analiz etmesi nedeniyle Türk siyasal hayatına ilgi duyan tüm okuyucular ile özellikle Tarih, Sosyoloji ve Siyaset Bilimi ile uğraşan akademisyen, araştırmacı ve öğrencilerin ilgiyle karşılayacakları bir eser olacağı düşünülmektedir.

Yabancı Diplomatların Tanıklıklarıyla Atatürk'ün Liderliği

Hikmet ÖZDEMİR

Atatürk'ün liderliliğini konu alan ve Atatürk Araştırma Merkezi yayını olarak okurlarıyla buluşan bu çalışma, O'nunla çeşitli vesilelerle temas eden yabancı şahsiyetlere ait anı, günlük, tutanak türü veya diğer diplomatik yayınlara başvurularak Prof.Dr.Hikmet ÖZDEMİR tarafından hazırlanmıştır. Böyle bir çalışma için o dönem Türkiye'de görevli olarak bulunan yabancı diplomatların seçilmesinin nedenlerini yazarı; Diplomatların meslekleri gereği olarak, devlet baş-

kanı ile yakın temas imkanı olan bir grup olup sürekli olarak muhataplarıyla temas kurmak ve bilgi toplamakla görevli olduklarını, meslek olarak diplomatların, omur boyu muhataplarıyla ilişki kur-

duklarını ve istihbarat topladıklarını ve bu işi meslek yaşamları boyunca farklı ülkelerde ve farklı liderler hakkında karşılaştırmalı olarak sürdürme üstünlüğüne sahip olduklarını, diplomatların görevli buldukları ülkelerin başkentlerinde hazırladıkları raporların, çoğu kere olaylarla ilgili tarihin arka planının bilinmesinde “gizli” ve “çok gizli” dereceli bilgilerle dolu olduğunu ve üstelik bu raporların, kamuoyu baskısı ile kaleme alınmadıklarından çoğu kere, gerçeğin acı ve incitici görünümünü de içerebildiğini ve dolayısıyla onların gözlemlerinin ve değerlendirmelerinin bu tur bir çalışmada hiç kuşkusuz zengin bir malzeme olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bu çalışma ile doğrudan ilgili literatür, söz konusu diplomatik şahsiyetlerin Atatürk’le doğrudan görüşmesi esasına göre seçilmiştir. Yabancı diplomatların tanıklıkları konusunda kimi önemli bulunan ayrıntıların yer aldığı ilk kısım; daha sonra o tanıklıklarda yer alan ve doğrudan Atatürk’le ilgili olduğu saptanmış “gözlemler” e yer verilmektedir. İlk kısımdaki tanıklıklar, Atatürk Türkiye’si’nde görevli bütün yabancı diplomatları kapsamamaktadır. Çünkü görevli yabancı diplomatın Atatürk hakkında gözlemleri ve dolayısıyla böyle bir çalışma için yeterli tanıklıkları bulunmuyor ise, ayrı bir başlık olarak değerlendirilmeleri yoluna gidilmemiş ancak, onların anlatımlarındaki bazı önemli gözlemler, ikinci kısımda (liderlik özellikleri) ilgili başlıklarda yer almıştır. Yararlanılan kaynaklar, Atatürk’le bizzat görüşmüş ve yetkili olarak devletlerini temsil etmiş diplomatik şahsiyetler tarafından hazırlanan belgeler ve kitaplar olduğu için; öncelikle bu yayınların bibliyografik künyeleri çalışmanın ekinde kişilere göre listelenmiştir.

Toplam 200 sayfadan oluşan bu çalışma herkesin kolaylıkla okuyacağı sadeliktir.

toplantıda Türk Tarih Kurumu üyelerine şöyle söylemiştir: “*Ben fanî bir insanım, bir gün öleceğim. Büyüklüğüne ve üstün kabiliyetine inandığım Türk Ulusunun gerçek tarihinin yazılmasını sağlığında görmek istiyorum. Onun için bu toplantılarda kendimden geçiyor, her şeyi unutuyor, sizi yoruyorum. Beni affedin*”.

Atatürk’ün bu sözlerini vasiyet olarak gören ve kendi ismini taşıyan Atatürk Araştırma Merkezi Türkiye Cumhuriyeti Tarihini iki cilt halinde hazırlayarak literatüre kazandırmıştır. Birinci cilt savaşı, barışı ve yeniden kuruluşu ele alan altı bölümden oluşmakta olup toplam 475 sayfadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan 2000’li yıllara kadarki gelişim sürecini bütün yönleriyle inceleyen ikinci cilt ise on bölümden oluşup 724 sayfadır.

Alanında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından Bilimsellik, objektiflik, yalınlık esas alınarak hazırlanan bu eser, Türkiye’nin yakın tarihinin aydınlatılmasında büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Eser, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ve gelişim sürecini kesintisiz bir şekilde ve bütün yönleriyle ele alması nedeniyle önemli bir çalışmadır. Çünkü bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti tarihini bütün yönleriyle ayrıntılı olarak ele alan yeterli bir çalışma yapılmamıştır. Gerek kuruluş, gerekse gelişme sürecinde yaşanan olayların toplu bir şekilde ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş aşamasından bugüne kadarki yol haritasını konu alan bu eser alanındaki ilk çalışmadır. Öğretim üyelerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve halkın faydalanacağı ve zevkle okuyacağı bu eserin birinci cildin yayınlandığı 1999’lardan bugüne toplam 80 000 adet baskısı yapılmıştır.